

ДЕХҚОН ВА ХИРС

"ДЕҶҶОҶ ВА ХУРС"

(Аз китоби «Афсонаҳои халқи тоҷик»)

Хуҷанд-2002

Бағалони азиЗ!

Нашфиёти ба номи Раҳим Ҷалил,

шӯрбаи бағалонаи он нияти дорад, даф соли

2002-юм як силсила афсонаҳо баён

шӯмо, хонандагони меҳрубон, пешкаш намояд.

Мо ҳамеша бо шӯмо. Шӯмо ҳам доимо бо мо бошед!

Як деҳқон буд, вай ҳар сол гандум мекошт. Як соле гандумаш сабзида майса шуда буд, ки хирсе меомадагӣ шуд. Хирс меомаду ба даруни кишт даромада, поймол карда, хоб мерафт. Деҳқон ўро медид, вале зўраш намерасид, ки пеш кунад.

Гандум пухт, деҳқон даравид, ба хирманчо овард, гарам кард, кўфт, бод кард ва бехта тайёр намуда буд, ки ҳамон хирс ҳозир шуда гуфт:

—Ассалому алайкум, шарик!

Деҳқон ҳайрон шуда пурсид:

—Ваалайкум бар салом, ту чӣ гуна шарик ҳастӣ?

Хирс дар қаҳр шуда, гуфт:

—То ҳоло намедонӣ, ки ман шарики ту ҳастам!?

—Аз кучо медонам, ту ҳамроҳи ман кор накарда бошӣ? — ҷавоб дод деҳқон.

Хирс ба ҷои ҳарвақта омада хоб мекардагиаш рафту як паҳлу зада, гуфт:

—Ман ҳар рӯз дар ҳамин ҷо меҳобидаму гунҷишқоро пеш мекардам, вагарна, ҳоло ягон дона ҳам гандум наместонд!

Деҳқон дид, ки аз ин хирси муфтхӯр илочи ҳалосӣ нест, ночор гуфт:

—Хайр, биё, равем, ҳисса кунем!

Ба сари хирман омаданд. Деҳқон гандумро ду ҳисси баробар карда, ба Хирс гуфт:

—Канӣ қопчаатро деҳ, ҳиссаатро андохта диҳам!

—Ман қопча надорам, - гуфт Хирс.

—Ин тавр бошад, рав, аз хонаи ман ҳам барои худат қопча биёру ҳам барои ман, — гуфт Деҳқон.

—Худат рав, ман гандумро посбонӣ карда менишинам!

Деҳқон ба хонааш рафта, ба занаш гуфт:

—Ҳамон Хирс омадааст, ними гандуми моро талаб мекунад, илоҷе накунем, аз ними ҳосиламон маҳрум мешавем.

Занаш каме фикр карду баъд гуфт:

—Шумо равед, ман рафта, ўро метарсонам.

Деҳқон дуто қопча гирифта, ба сари хирман омад. Омада дид, ки Хирс чағора канда истодааст, пурсид:

—Барои чӣ чағора канда истодай?

—Ҳиссаи худро ба ҳамин чо меандозам, — гуфт Хирс.

Дар ин муддат зани деҳқон бачаҳои қишлоқро ҳам намуда, ба як хар хокистар бор карду ба тарафи хирман равон шуд. Вақте ки ба хирман наздик шуданд, ба бачаҳо гуфт, ки бо тамоми овозашон ғавғо бардоранд. Худаш лингаи хокистарро бо

Як деҳқон буд, вай ҳар сол гандум мекошт. Як соле гандумаш сабзида майса шуда буд, ки хирсе меомадагӣ шуд. Хирс меомаду ба даруни кишт даромада, поймол карда, хоб мерафт. Деҳқон ўро медид, вале зўраш намерасид, ки пеш кунад.

Гандум пухт, деҳқон даравид, ба хирманчо овард, гарам кард, кўфт, бод кард ва бехта тайёр намуда буд, ки ҳамон хирс ҳозир шуда гуфт:

—Ассалому алайкум, шарик!

Деҳқон ҳайрон шуда пурсид:

—Ваалайкум бар салом, ту чӣ гуна шарик ҳастӣ?

Хирс дар қаҳр шуда, гуфт:

—То ҳоло намедонӣ, ки ман шарики ту ҳастам!?

—Аз кучо медонам, ту ҳамроҳи ман кор накарда бошӣ? — ҷавоб дод деҳқон.

Хирс ба ҷои ҳарвақта омада хоб мекардагаш рафту як паҳлу зада, гуфт:

—Ман ҳар рӯз дар ҳамин ҷо меҳобидаму гунҷишқоро пеш мекардам, вагарна, ҳоло ягон дона ҳам гандум наместонд!

Деҳқон дид, ки аз ин хирси муфтихӯр илоҷи ҳалосӣ нест, ночор гуфт:

—Хайр, биё, равем, ҳисса кунем!

Ба сари хирман омаданд. Деҳқон гандумро ду ҳисси баробар карда, ба Хирс гуфт:

—Канӣ қопчаатро деҳ, ҳиссаатро андохта диҳам!

—Ман қопча надорам, - гуфт Хирс.

—Ин тавр бошад, рав, аз хонаи ман ҳам барои худат қопча биёру ҳам барои ман,— гуфт Деҳқон.

—Худат рав, ман гандумро посбонӣ карда менишинам!

Деҳқон ба хонааш рафта, ба занаш гуфт:

—Ҳамон Хирс омадааст, ними гандуми моро талаб мекунад, илоҷе накунем, аз ними ҳосиламон маҳрум мешавем.

Занаш каме фикр карду баъд гуфт:

—Шумо равед, ман рафта, ўро метарсонам.

Деҳқон дуто қопча гирифта, ба сари хирман омад. Омада дид, ки Хирс чағора канда истодааст, пурсид:

—Барои чӣ чағора канда истодай?

—Ҳиссаи худро ба ҳамин ҷо меандозам,— гуфт Хирс.

Дар ин муддат зани деҳқон бачаҳои қишлоқро ҷамъ намуда, ба як хар хокистар бор карду ба тарафи хирман равон шуд. Вақте ки ба хирман наздик шуданд, ба бачаҳо гуфт, ки бо тамоми овозашон ғавғо бардоранд. Худаш лингаи хокистарро бо

таёқ задан гирифт, ки чангаш ба осмон расид.

Хирс аз ин ҳодисаи ногаҳонӣ тарсида, ба чағораи кофтагиаш пинҳон шуд.

—Эй деҳқон, ҳеҷ хирсе надидаед? —фарёд кард занак.

—Хирс ба шумо чӣ даркор?— пурсид шавҳараш.

—Духтари подшоҳ касал шудаасту ба ӯ равғани хирс дору будааст!— ҷавоб дод зан.

Хирс инро шунида, ба деҳқон гуфт:

—Эй шарик, аз ман хабар надох!

—Бе хабар додани ман ҳам, туро меёбанд, ки гӯшҳоят намоёнанд! — гуфт Деҳқон.

—Эй ошно, достро гиру гӯшҳои маро бур! — илтимос намуд Хирс. Деҳқон достро гирифта, гӯшҳои Хирсро бурид. Ҳамин вақт занаш боз фарёд кард:

—Эй деҳқон, ҳеҷ хирси порина надидаед?

—Не! —гуфт деҳқон.

—Чӣ дурӯғ мегӯед, пойҳояшро мебинам, — фарёд кард занак.

Хирс аз тарс ларзида, ба Деҳқон гуфт:

—Эй ошно, зуд пойҳои пешамро бибур!

—Гӯшҳоятро буридам, боз пойҳоятро буррам, чӣ хел зиндагӣ мекунӣ?

—То таъом шудани ҳамин гандум инҳо сиҳат мешаванд! — ҷавоб дод Хирс.

Дехқон пойҳои хирсро бурид. Занак боз фарёд кард:

—Эй Дехқон, хирси перорсолинаро надидаед!

—Не! — гуфт шавҳараш.

Занак боз фарёд кард:

—Чӣ дурӯғ мегӯед, ана сараш намоён аст!

—Эй ошно, зуд сари маро бур! — гуфт саросемавор Хирс.

—Хуб, — гуфт Дехқон ва сари Хирсро аз танаш чудо кард. Хирс ҳамон лаҳза мурду Дехқон аз ин даъвогари муфтахӯр халос шуда, ҳама гандумаш ба худаш монд.

ЗАХМИ СУХАНИ БАД

Буд набуд, як марди ҳезумкаш буд. Вай ҳар пагоҳ банду табарашро гирифта, ба бешаҳои кӯҳӣ мерафт, ҳезум тайёр мекард, пуштора карда, ба бозор оварда, мефурӯхт.

Рӯзе вай дар беша як дарахти хушки арчаро афтонда, майда карда истода буд, ки аз кучое як хирси бадҳайбати калон пайдо шуда, ба пешаш омад. Ҳезумкаш хирсро дида, саҳт тарсид ва «ҳозир ин хирс маро нобуд мекунад» гуфта умедашро аз зиндагӣ канд.

Аммо бар хилофи интизории ў, Хирс кордор нашуда, пурсид:

—Эй мард, ман дидам, ки ту бо азоби зиёд ба ин ҷо баромадӣ, бо машаққат дарахтро афтонда, майда кардӣ, ба ман гӯй, ки барои чӣ ба ту ин даркор аст?

—Ман онро ба бозор бурда, мефурӯшаму ба пулаш харчи харида, бо занам рӯз мегузаронам, — ҷавоб дод мард. ✓

—Ин тавр бошад, —гуфт Хирс, — ту овора шуда, азоб кашида нагард. Ман бекор ҳастам, ҳар рӯз як банд ҳезум тайёр карда, бурда, дар домани кӯҳ мемонам, ту омада, гирифта рафтан гир.

Рӯзи дигар мардак омад, ки Хирс дар ҳақиқат дар ҷои гуфтагиаш як банди калон ҳезум тайёр карда мондааст. Вай хурсанд шуда, ҳезумро пуштора карда рафт.

Чанд рӯз ҳамин хел давом кард. Як рӯз мардак фикр кард, ки "ин Хирс ба ман бисёр некӣ карда истодааст, ман ҳам бояд ба нағзии ў бо некӣ ҷавоб гардонам". Вай ҳамин хел фикр карда, ба занаш гуфт:

—То омадани ман ягон хӯроки нағз тайёр карда мон, ман як ҷӯраамро гирифта мебиёрам.

Занаш «хуб» гуфту мардак баромада рафт. Ба беша расида, Хирсро кофта ёфт ва ба меҳмонӣ таклиф кард. Хирс розӣ

нашуд, вале мардак бисёр илтимос карда, ўро розӣ кунонид.

Ҳарду гапзанон карда, ба хонаи мардак омаданд. Занак ба пешвоз баромада дид, ки шавҳараш бо як хирси бадҳайбат омада истодааст.

—Оҳ рӯям сиёҳ!— гуфт зан ба шавҳараш.
—Ўраи ту магар ҳамин хирси баднамуд аст?!

Хирс ин суханҳои заҳролудро шунида, саҳт ранҷиду ба мардак гуфт:

—Бо ҳамин табарат ба сари ман якта зан!

—Занам нодуруст мегӯяд, — гуфт мардак, — вай кӣ будани шуморо ҳанӯз намедонад, шумо хафа нашавед, — гуфт мардак таъсири суханони занашро аз дили Хирс баровардани шуда. Аммо Хирс ба гапаш саҳт истода, гуфт:

—Ба сарам бо табарат зан! Агар назанӣ, ҳардуютонро кушта, хонаатонро вайрон карда, меравам!

Мард саҳт дар ташвиш афтода, фикр кард: "Агар назанам, ин Хирси якрав гуфтагиашро мекунад, беҳтараш ки зада, сарашро ду тақсим кунам, бо ҳамин ў мурда мераваду ҷонам халос мешавад":

—Хайр, чӣ илоҷ,— гӯён вай табарашро бо тамоми қувваташ ба миёни сари Хирс зад.

Хирс-ро гарқи хун шуда, аз ҳавлии мардак баромада рафт.

Мард бошад, боварӣ ҳосил кард, ки баъди ин хел захми чуқур Хирс зинда нахоҳад монд. Вале ӯ дарҳол ин воқеаро аз хотираш баровардани шуда, якчанд вақт барои ҳезум ба бешаи дуртар мерафтагӣ шуд.

Дурии роҳ ӯро хеле азоб медод, бинобар ин "хайр, Хирс-ку мурда рафтааст, ба ҳамон ҷо рафта ҳезум кунам, беҳтар не-мӣ?"-гӯён, ба сӯи ҳамон беша равон шуд. Омада, як дарахтро афтонда истода буд, ки Хирс пайдо шуд. Мардак ба теппаи сари ӯ, ки сиппа-сиҳат шуда, осоре аз захм боқӣ намонда буд, чашм дӯхта, ҳайрон шуда монд.

—Ҳа, ошно, —гуфт Хирс,— мебинӣ, ки аз захми табарат осоре боқӣ намондааст? Оре, захми табар сиҳат шудааст, вале захми суханони нешдори занат ҳеҷ аз дилам намеравад! Имрӯз садои табари тӯро шунидаму он захм аз нав тоза шуд.

Гапи Хирс ҳақ буд ва мардак чизе нагуфта, банду табарашро гирифт бо сари ҳам аз беша баромада рафт ва дигар ба ин ҷо наомад.

**«ДЕХҚОН ВА ХИРС»,
«ЗАХМИ СУХАНИ БАД»**

(Аз китоби «Афсонаҳои халқи тоҷик»)

Муҳаррир: М. Хоҷаев

Мусахҳаҳон: К. Зикруллоева ва У. Тўрақулова

Муҳаррири техникӣ: Т. Фозилов

Рассом: З. Ҷалилов

Ба матбаа 18.09.2001 супорида шуд. Ба чопаш 6.12.2001
имзо шуд. Андозааш 60x84/16. Ҷ.ш.ч. 1,25. Супориши
№3447. Теъдод 500. Нарҳаш озод.

ВАЗОРАТИ ФАРҲАНГИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

Идораи корхонаҳои полиграфӣи вилояти Суғд

Нашриёти давлатии ба номи Раҳим Ҷалил.

735700, ш. Хучанд, кўчаи Мақсудҷони Танбўрӣ, 3

735700, Матбааи аввалини ш. Хучанд, кўчаи

Мақсудҷони Танбўрӣ, 3.